

960106-1

Filosofie je od samého počátku kritická. Jakési počátky „kritičnosti“ můžeme nepochybně doložit i v dobách před vynálezem pojmů a tedy před vznikem filosofie, ale kritika a kritičnost se mohly upevnit a rozvíjet, teprve když první řeční myslitelé začali formovat a strukturovat své myšlení za pomoci pojmů. Od té doby je filosofie nerozlučně spojená se stále prohlubovanou a vyostřující se kritičností, takže nedostatek kritičnosti je nedostatkem samotné filosofie, tj. je jejím bytostným nedostatkem. To s sebou nese některé důsledky, kterých si každý opravdový filosof musí být náležitě (tj. kriticky) vědom. Především to – dokonce i historicky – znamenalo vždycky vědět o rozdílu mezi skutečností a pravým věděním o ní na jedné straně a mezi našimi dojmy, domněnkami a vůbec zdáním. Pro samotného filosofa to ovšem muselo zároveň znamenat – a k tomu už bylo zapotřebí daleko rozvinutější kritiky – uvědomit si, že ani sama filosofie nám nedovoluje se skutečnosti přímo „dotknout“, že tedy v žádném (ani minimálním) smyslu skutečností nedisponuje, nad skutečností nevládne, skutečností nehýbe, ale že jejím terénem a jejím nejvlastnějším světem je myšlení, „pouhé myšlení“. Mohli bychom také říci, že filosofie začala jako kritika vědomí: vědomí se původně vztahuje vždycky k něčemu jinému, než je samo. Na jisté úrovni se však dokáže vztáhnout také k sobě samému: vědomí si uvědomuje sebe. V tu chvíli už je zapotřebí jen onoho velkého vynálezu pojmů a pojmovosti, aby se tato protoreflexe stala skutečnou reflexí. A reflexe je předpokladem vědomé kritiky vědomí, tj. autokritičnosti myšlení.

(Písek, 960106-1.)